

Knihovna ze země Sápmi

Petr Rybář

V nedávném rozhovoru pro tento časopis[1] jsem přiznal, že četba z veřejné knihovny mi v mládí pootevřela cestu k životnímu zaměření na přírodovědu, i skutečnost, že nejoblíbenější oblastí v okolním světě je mi skandinávský Sever. A právě tam jsem několikrát navštívil knihovnu, která jedinečným způsobem propojuje přírodní podmínky při polárním kruhu s potřebami lidské kultury. Leží v zemi, jejíž jméno u nás zná málokdo a která překračuje obvyklé státoprávní zvyklosti (čtenáře ujistí, že nejde o cimrmanovský vtípek). Konstituuje se teprve od konce 20. století na původně jen vágně vymezeném území Laponska a nazývá se *Sápmi* – země Sámů, původních obyvatel. Překrývá několik státních území bez ohledu na jejich hranice, a to od středního Norska přes Švédsko a Finsko až po ostrov Kola v Rusku. Má svoji vlajku, hymnu i parlament a rozlohu téměř pětinasobku plochy Česka s více než dvěma miliony obyvatel, z nichž asi 75 000 osob náleží k laponskému etniku.

Ona unikátní knihovna se v originále nazývá *Rovaniemen kaupungikirjasto*, tedy *Veřejná knihovna města Rovaniemi*, centra finského Laponska (pardon, dnes prý je tento pojem považován za zastaralý a poněkud hanlivý, takže: finské části Sápmi). Šedesátitisícové Rovaniemi, ležící na soutoku řek Kemi a Ounas mezi vrchy Ounas a Korkalo, bylo za 2. světové války téměř úplně zničeno. Mělo však štěstí (tak jako Hradec Králové po zboření josefínské pevnosti), že jeho obnovy se ujalo několik špičkových architektů, především nejslavnější z nich – Alvar Aalto (1898–1976), mimo jiné autor kongresového paláce Finlandia Hall v Helsinkách.

Aalto navrhl také kulturní komplex v Rovaniemi, jehož ústřední budovou je Laponský dům (*Lappia House*), sloužící jako divadlo, sjezdový či koncertní sál s nezbytným zázemím, třeba restaurací či rozhlasovým studiem. Obrisy střešní konstrukce připomínají kopce zaoblené dávným ledovcem, zvané *tunturi* (což je i v češtině základ slova tundra) a nenechávají nikoho na pochybách, že stavba z roku 1965 vyrostla v odraze severské krajiny. Podobně vyhlíží jen pár metrů vzdálený objekt městské knihovny, též z kreslicího prkna Alvara Aalto, s členitým půdorysem a několikametrovými zdmi z celistvého betonu – teprve nad nimi vystupují šikmo položené bloky s širokými okny, která směřují do tří světových stran. Celek prý symbolizuje nahromaděné ledové kry, když na řece končí zima a v přírodě se probouzí život. Ale hlavně je dokonale funkční. U polárního kruhu totiž ani v letním poledni nestojí Slunce víc než pár stupňů nad obzorem (v zimě se téměř neukáže) a běžná okna by zachycovala málo světla. Jsou-li však vysoko nad zemí a za nimi parabolicky sklenuté bílé stropy, které odrážejí sluneční paprsky k podlaze, dostává se vnitřním prostorům dostatek světla, měkkého a bez stínů...

Několik kilometrů k severu – přímo na linii polárního kruhu – leží zábavní park finského vánočního mužika Joulupukkiho, pro mezinárodní publikum označovaný jako *Santa Claus Village*. Mají tu obří hodiny, údajně „regulátor času“, takže Vánoce prý mohou slavit každý den v roce. Proudí sem zástupy turistů, užívajících si severské a vánoční atrakce, jen v pavilonu se Santou nesmějí používat fotoaparáty... Konkurovali by totiž místním profesionálům, kteří tu prodávají služby. A tak při prvním vstupu do knihovny opatrně pronáším otázku, zda smím pořídit pár záběrů.

„Bez problémů“, říká s úsměvem knihovnice za obslužným pultem. Oddechnu si, protože patřím k lidem, kteří co nevyfotografují či nenatočí, to zkrátka neviděli... Hned za vchodem se nabízí první příležitost, jak jinak než s přírodními motivy. Je tu galerie znaků místních obcí – na jednom z nich je losos, na dalším rybí ocasy, jinde sněžný kur, též sobí parohy nebo stylizovaná polární záře a podobné motivy; země Sápmi je zkrátka spjata s přírodou se vším všudy!

Dozvídám se, že Alvar Aalto se inspiroval starověkým amfiteátre, kde jsou si všichni společensky rovni a mají shodné možnosti; čtenáři tu mohou vstoupit v podstatě kamkoliv a využívat svoji knihovnu jako otevřenou knihu. Výpůjční oddělení je rozděleno do dvou vzájemně otevřených úrovní, tak jako amfiteátr – níže položené čítárny s příručními fondy nabízejí klidná místa pro studium se světlem ze stropních světlíků i stolních lamp, na horní etáži jsou také knihovní regály a navíc servisní pult s počítači a další technikou. Samozřejmostí pro čtenáře je přístup k internetu včetně propojení s dalšími knihovnami v regionu i bezplatné wifi.

Knihovna v Rovaniemi vznikla v roce 1860 a od té doby několikrát změnila místo i územní působnost; v roce 1988 získala „Cenu severské knihovny“. Současná budova má plochu 3905 m² a její fondy zahrnují beletrii i literaturu faktu, hudební a filmové materiály, noviny a časopisy z různých oblastí poznání. Rozsáhlá a mnohojazyčná je také specializovaná sbírka titulů věnovaných Laponsku. Knihovní fondy obsahují víc než 440 000 svazků a roční obrat přesahuje milion položek. Nechybí tu ani výstavní „Laponský sál“, prezentující zejména současné umění skandinávského Severu. Není bez zajímavosti, že kulturní zařízení funguje na největším evropském katastru o rozloze 8017 km² (což je bezmála dvojnásobek plochy Královéhradeckého kraje, byť jen s 62 tisíci obyvateli), který vznikl v roce 2006 sloučením města s několika venkovskými obcemi. V regionu Sápmi se hovoří řadou odlišných sámských nářečí, v podstatě samostatných jazyků: severní, jižní, skoltská, inarijská a luleská sámština, přičemž další dva druhy sámštiny –

píteská a umeská – pomalu zanikají a kemijská sámština již vymřela. A Čech k té směsici mateřštině vzdálených uralských jazyků pocítí sympatie, protože psaná sámština (se kterou se setká přinejmenším v dopravním značení, a ovšem i v knihovně) využívá stejnou diakritiku jako český jazyk – háčky a čárky nad písmeny. Kde jinde tohle hledat?

Kontakt na autora: gavia@seznam.cz

---

[1] DUBNOVÁ, Markéta. RNDr. Petr Rybář aneb Pět kontinentů očima zoologa a ekologa. *U nás: knihovnicko-informační zpravodaj Královéhradeckého kraje*. Hradec Králové: Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, 2020, 30 (3), s. 11 – 12. ISSN 0862-9366. Dostupné též z <https://www.svkhk.cz/Pro-knihovny/Zpravodaj-U-nas/Aktualni-cislo.aspx>

© 2000-2010 Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové · pujcovna@svkhk.cz · knihovna@svkhk.cz